

“Ens passarem la vida amb baralles i fent les paus”

La correspondència entre Mercè Rodoreda i Joan Sales abasta des del desembre del 1960 fins a l'abril del 1983, l'any de la mort de l'autora i de l'editor. Consta de 567 cartes. Les publica el Club Editor, a cura de Montserrat Casals. Les primeres mostren les agres discussions que van tenir entre ells pel que fa a qüestions lingüístiques.

El 22 de desembre del 1960, l'editor Joan Sales es posa per primer cop en contacte amb Mercè Rodoreda. Li manifesta per carta que el Club Editor està interessat en la novel·la que l'escriptora, exiliada a Ginebra, havia enviat sense èxit al premi Sant Jordi, tot i que no li comenta que no li n'agrada el títol, *Colometa*. El dia 11 de maig del 1961, i a través del crític Joan Triadú, rep l'original, que l'autora havia demanat de revisar. Triadú, com Fuster, també li'n recomana l'edició.

Només cinc dies més tard, l'editor envia al domicili suís de l'autora, a Ginebra, una carta que comença així: “Arribo al despatx mort de son, per culpa de vostè. M'he passat la nit en blanc llegint la seva novel·la, sense poder deixar-la. Feia molt de temps que cap llibre no m'havia tret el son d'aquesta manera.”

I, tot seguit, feia més clar l'entusiasme: “Trobo aquesta novel·la simplement formidable. Malgrat que la vaig començar sota la impressió favorable dels elogis que me n'havien fet en Joan Fuster i en Joan Triadú, la meua sorpresa anava creixent de pàgina en pàgina, en un crescendo que no es deturà fins al punt final del llibre.”

El mes de juny de l'any següent, l'autora rebrà un exemplar editat del text, que llavors ja ha canviat de títol. Es diu *La plaça del Diamant*.

A partir d'aquell moment, es gesta la fortuna literària de Mercè Rodoreda. El

camí de roses, el passeig triomfal, serà compartit amb el seu editor. Serà un doble passeig victoriós. Per una banda, el del ressò creixent –primer lent, després vertiginós– de *La plaça del Diamant*. Per una altra, el de l'impacte que causarà cadascun dels nous títols de l'autora, gairebé tots editats per Joan Sales. Però fins que *La plaça del Diamant* no vegi la llum, el camí serà més d'espines que no de roses.

La nombrosa correspondència entre l'editor i l'autora, publicada pel Club

Editor, a cura de Montserrat Casals, amb el títol *Cartes completes (1960-1983)*, comença amb aquest combat entre l'escriptora i l'editor.

L'autora accepta el joc: “Vós i jo ens passarem la vida amb crits i baralles i fent les paus”, diu a l'“estimat amic Sales”. I també l'editor: “Al capdavall, prefereixo haver-me-les amb un autor tan malgeniut com vostè, però capaç d'escriure *La plaça del Diamant*, que no pas a la inversa.”

El motiu de la baralla? Les correccions que Joan Sales vol fer a la novel·la. L'editor era molt sensible a la polèmica qüestió de la llengua literària catalana, a la llengua que havien d'utilitzar els nostres escriptors.

Per una banda, defensava que s'havien d'acceptar castellanismes que l'Institut d'Estudis Catalans condemnava, com *acera*. Els catalans ja n'havíem incorporats molts que havien perdut l'estigma castellà, com *pernil*. Per una altra, creia que el català literari dominant era “horrorós”, per massa literari, per poc natural. En algun cas, però, pensava, equivocadament, que paraules estranyes a la seva comunitat lingüística, com *enguany*, només eren literàries.

Però amb *La plaça del Diamant*, anirà més enllà. Primer es fica en només unes poques paraules, les que, al seu entendre, feien pedantesca la protagonista, per massa cultes, però acabarà intervenint en qüestions d'estil, a proposar modificacions que afecten el sofisticat i treballat estil literari de l'obra, i això causarà la indignació més crispada de l'autora.

Sales creu, en proposar-li els primers canvis de mots, que pot imposar-li el seu criteri, però com que l'autora no cedeix en tots, es pensa que es troba amb un cas notable de tossuderia, potser, li diu, propi del sexe. “Les dones –li comenta– sempre han tingut fama de ser més tossudes que les mules –amb perdó sigui dit.”

La relació, com la qualifica Mercè Rodoreda, sembla, de vegades de gat i gos. Malgrat això, l'autora sap que “la sang no arribarà al riu”.

Per treure tibantor a la tensió creada per la discussió sobre els canvis, l'editor no para de manifestar-li la seva admiració per la novel·la. En una ocasió, li diu: “Tot això són peccata minuta en comparació dels mèrits esclatants

PIRE CATALÀROCA

Joan Sales, Mercè Rodoreda i Núria Folch de Sales, a la plaça del Diamant.

CLUB EDITOR

Joan Sales pren el cafè, amb Mercè Rodoreda, a la terrassa de la seva casa del Carmel, de Barcelona, a mitjan anys 60.

de la novel·la, mèrits que el Club dels Novel·listes farà tots els possibles per imposar a la consideració del públic –malgrat que la seva autora ens digui culls d’olla.”

Els retrets sobre la tossuderia de l’autora que Sales fa a les seves cartes cansen Mercè Rodoreda, fins al punt que l’escriptora li comenta: “Sobre el mal geni i les ganes de barallar-se no feu més filosofia. Cadascú és com Déu l’ha fet i prou feina té a suportar-se ell mateix. Faig broma. Les baralles amb vós i zero són la mateixa cosa. Però em penso que encara ens tornarem a barallar.” I tant que es tornarien a barallar! Però allò que l’escriptora no podia pensar és que la baralla seria més violenta.

L’escriptora no podia pensar que Sales hi faria tantes modificacions, com va poder descobrir en rebre’n les proves. Les rep a les cinc de la tarda del 7 de març del 1962, i les estudia fins a les quatre de la matinada. Abans de fer la llista de les que accepta i les que rebutja, ja li avança el seu veredict

sobre el treball de l’editor: “Em sembla ridícul que m’hàgiu donat aquesta feina. Us vaig donar un text impecable i l’havíeu esguerrat amb brometes i afegits, com pedaços en una tela tibant i bonica.”

La feina és una feina grossa, perquè, a més de revisar la novel·la mot a mot, pensa que ha de justificar les modificacions que descarta. I l’operació, la carta –és la datada a Ginebra el 8 de març de 1962, pàgines 94 a 101– és un document excepcional, una lliçó literària, una mostra d’alta literatura, la que va fer possible el miracle de *La plaça del Diamant*. És un exemple del gran ofici de l’escriptora, i de la cura que tenia a l’hora de construir una veu literària com és la de la Colometa. I això gràcies a la intervenció abusiva de Sales! Gràcies, com li retreu Rodoreda, a no saber “el que vol dir tenir *estil*”, a no tenir-ne “la més petita idea”.

La carta de la “desesperada” Rodoreda trepitja l’ull de poll de Sales: “Us podíeu estalviar –li contesta– tantes ex-

plicacions i sobretot tants exabruptes. Si us vaig enviar les proves és perquè hi féssiu totes les correccions que us donés la gana. No havíeu de fer més que marcar les correccions i tornar-me les proves. Tan absolutament inútil era dir-me tot el que em dieu, que penso que devíeu estar extremadament nerviosa i no sabíeu el que escrivíeu.”

Potser va ser inútil per a Sales, però no ho és gens per al lector d’avui. Sort –sort per a la història de la literatura– que no li diguéssim que podia estalviar-se les explicacions, quan li va enviar les proves!

I sort, finalment, que editor i escriptora, a més de les instructives baralles literàries, volguessin establir complicitats i compartir admiracions i fòbies, materialitzades en forma d’escriptors, crítics, publicacions, mecenes, catalanistes, editors o jurats literaris, a través d’aquests 24 anys de cartes encreuades.

Lluís Bonada